

Pebez amzer êz evid an neb 'zo sod gand ar filmou : meur a wech e hell an den selled ouz unan a blij dezañ, pe a venn kaoud eur soñj reiz ha klokig diwar e benn. Setu petra 'm-oa greet gand “*Lann Vraz*”, 'm-oa gwelet pa oa bet ar zelladeg digor kenta e Plougastell, hag eur wech all abaoe. Ha ne oa ket a re, din da beurgompren koulz an istor ha piou 'zo piou e-barz. A-hend-all 'vad, en eil selladenn-mañ n'edo ket va evez gand ar memez traou, setu, gras pe get...

An istor : deiziet en on amzer

Plijet rezonabl eo bet an istor din. Poan ebed o vond e-barz, ar pezh' oa red, diouz ar rumm filmou e z eo : unan “realist”, deiziet en on amzer. Pismiga 'heller bepred war boent pe boent diouz ar saoboent-se. Ne rin ket : traouigou na vije ken, ha kalz gwasoh a hellan gweled forz peur en eur bern filmou, lod anezo forz brud war o ano. Ar rebech “siriuz” nemetañ 'hellfe beza greet, 'fed kredablde, eo e vije... kement a vrezoneg en eun istor sañset dezi c'hoarvezoud en on amzer...

Pa ouezer ez eus tud a-leiz e Breiz-Izel ha ne glevont ket ur gaoz vrezoneg ar bloaz war o zro... Evel-just, d'an emzaver ma z on, ral 'vije eur “rebech”, kea ! Ha neuze, 'fed a yez, ar pezh a glevan er sinema galleg ha saozneg a vez aliez ken “diskredabl”, pa ne d eo ket eun tamm mad diskredaploh. An dud veurze n'int ket nehet er peurlies, evid

doare, gand ar fed e vije reiz e-keñver istor, pe diouz al leh, endro yezel o filmou. Da betra neuze klask beza glepoh eged ar glao ?

Ar filma : direbech

N'on tamm ebed eun den euz ar vicher, beza ma 'm-eus en em zesket tamm pe damm, hag aliezig am-bez fent o weled faziou filma : êz 'vezont da verzoud gand an ostillou on-eus hiviziken. A-fed skrammadi, skeudenni hag e se, 'm-eus kavet koulz hag ar pezh on boaz da weled : direbech.

Evelato e z eus eur poentig gwan a zeu anad d'ar skouarn a zen ma 'z on : ar zon. A-dachadou 'oa red din lenn an istitlou galleg, rag ar haoziou brezoneg n'o hleven ket frêz : enrollet re zister pe a re bell. A-wechou all, er hontrol, e kleven a bell kaoziou, hag a-walh da houzoud eo brezoneg e oant. Padal, n'o homprenen ket ha ne oa istitl ebed d'am rikour : kaoziou dibouez e red an istor, na petra 'ta. Adarre eo eur seurt meskaillez a glevan beb an amzer. E filmou galleg, end-eeun, ha pa vije galleg va yez kenta, hag an hini a gomprenan ar gwella, ne gomprenan ket pep tra atao. Ma !

An aktourien : kempouez ar baotred

Neh 'm-oa eun tamm 'vije diêzig din “barn” ma' m-ije anavezet, ez personel, an aktourien. Bihan eo bedig ar brezoneg ! Bet e mod ebed evel-se, setu

Gwenn c'hoariet gand Aziliz Bourges © Ronan Le Pennec.

eo êsoh din beza neptuig : ne anavezen hini ebed euz an aktourien yaouankoh egedon va-unan. Evid pezh a sell c'hoari 'lavaren... Emichañs, den ebed ne rebecho din beza eur haser merhed. Ha digor a-walh eo va daoulagad evid gouzoud e vez lentig, evel ma z on va-unan, ar braz euz ar Vretoned pa vez ano da zispaka santimantou estreded en o hêr. War se n'em-eus rebech ebed da ober d'ar film dre vraz.

'Mestra 'z eus eun dra 'm-eus kavet anad : an oll baotred 'm-eus kavet temzet just o c'hoari. En o japeled 'kaven edont etre o fersonelez, o fersonaj hag o ampartiz c'hoari : kempouez ha kredabl. Lod zoken on bet plijet braz ganto : Erwan Cloarec, Bob Simon, Klet Beyer dreist-oll ha... Gael Lechoisne. Hemañ 'vije soñjet ne oa ket o c'hoari, e roll vuhez eo z oa, ken gwirion ha fromuz 'veze.

Evid ar merhed 'vad, ne oa ket ken unvan ar jeu. Petra bennag 'zo kaoz, an teir benna on bet lakeet war vordig diêzig gand o c'hoari, gwech ha gwech all. Eun draig 'oa ne oan ket evid kredi ennañ penn-da-benn, setu 'veze diskempouez eun ideig e senennou 'zo. N'eus ken diou 'm-eus ket santet se en oll ganto : Goulwena hag Anna, ar baotrez deg vloaz bennag. Med en eil selladenn eo 'm-eus her santet frêsoh : va-unan edon o selled hag eveziantoh 'oan e peb keñver, rag ne blij ket din gweled filmou e saliou sinema !

Ar brezoneg : plijuz a-walh

Den ne gavo drol, sur a-walh, e rafen ano euz ar mod brezoneg 'zo er film. Evel just eo ar poent ma z eo ar reisa din kaoud sell eun den a vicher. Skouarn, kentoh ! Koulz eo din lavared da genta eo war ar poent-mañ e kavan ar gwanna, an disterra... ar peb brasa euz ar filmou galleg ha saozneg forz penaoz, goude ma vije evid abegou n'o-

deus tra da weled, tre, gand va soñj e-keñver brezoneg.

Gwasoh brezoneg 'oan o hedal eged ar pez 'm-eus klevet, setu on bet plijet a-walh ! Ha neuze, 'fed brezoneg, e z eus eur goulenn teorig na heller ket dioueri respont dezañ : peseurt hini choaz evid ar seurt filmerez ? Brezoneg ton ar galleg 'giz ma teu gand ar braz euz ar vrezonegerien nebeutoh eged 60 vloaz dezo ? Penaoz ober a-hend-all ? Daoust ha ne vije ket "trubardi" gwirionez ar pez a glevom tro-dro deom, e kement ha brezoneg a glevom, lakaad brezoneg digatar ha "mad" ?

Kavoud a ran eo en em dennet propig euz an eñkadenn red-se piou bennag a ree war-dro. Ma oa eur "yezour" bennag 'oa en e ano unvani ar pez 'vije klevet erfin... Pe degouezet er mod-se : kempouezet ha kompezet en eur ober ? Kalz gwasoh 'm-eus soñj beza klevet e-keñver unvani yez, pe get, en amzer ma oa Youenn Gwernig e penn an traou tele brezoneg !

Dre vraz 'vad e oa dam-halleg ton "brezoneg" an oll koulz lavared, kalz pe nebeud : nebeutoh gand ar baotred kosa, ha zoken ar re etre 'fed oad, muioh gand ar merhed hag ar vugale. Ken a ranken lenn an istitlou galleg a-wechou, da gompren euz petra 'oa bet ano, pa n'em beze ket komprenet frazenn pe frazenn ! Ne oa nemed unan hag a ree faziou distagadur ingal, estreged war ar pouezmouezia, ha dihortozig din e y oa. Faziou ? Daou fazi e gwirionez, med greet meurig a wech ganti : Nikol ar Vourc'h ! Souezuz ? M'hen dare. Faziou "lenn" ordinal-kenañ gand kalzig nevez-vrezonegerien¹.

A-hend-all, 'm-eus klevet faziou brezoneg estreged war an distagadur : ar mod faziou a ra brezonegerien yaouank on amzer, da lavared eo faziou "hengounel" en emzao 'lavarfen, stummou ha troiou frazenni galleg briz-troet e brezoneg. Hag eur fazi "etnografel" sebezuz evid eun istor lehiet en Arvor. Kenta klevet : ano euz "dichal 'zo gand al lano" ! Pa ouezer petra 'zinifi "dichal" ha "lano"...

Dre vraz : meuleudi

Pozitivel-kenañ 'm-eus kavet "*Lann vraz*" eta, ha ne hellan ken meuli skipaill Soazig Daniellou ha dreist-oll ar renerez-mañ. Ganti eo, moarvad, 'vije an diêsa din beza neptu marteze : en em anavezoud a reom pell 'zo, skoliadez din 'veze e stajou *Brezhoneg Yezh Vew*, setu n'eo ket deh e oa !

Ha ma z eo ar film hir kenta greet "e brezoneg penn-da-benn" (nemed traou 'zo eo êz divina pere...), hi ha me da vihanna on-eus soñj euz ar "Sulvez ordinal... pe dost", greet gand eur skipaillig e 1993, ugent vloaz 'zo dija. Eur filmig ankounac'heet nêt, ha ne oa ket ken dister, d'am meno, diouz an amzer-ze : bet a oa bet ar film "berr kenta" greet e brezoneg penn-da-benn.

Mikael Madeg

Lann vraz, eur film sevenet gand Soazig Daniellou, kenbroduet gand Kalanna, France Télévisions, Tébéo, TVR ha Ty télé, gand skoazell Rannvro Breiz, departamant Penn-ar-Bed hag ar CNC.

Roll ar gomedianed : Aziliz Bourgès, Erwan Cloarec, Marion Gwenn, Gaël Lechoisne, Nikol ar Vourc'h, Bob Simon, André Morvan, Klet Beyer, Anna Vassal, Mari Kermarec, Tony Foricheur, Kaou Langoët, Yann-Edern Jourdan, Goulwena an Henaff ha Yann-Herle Gourvès.

1. Gwelit "tadu" ha "doc'hig" em leor diwar-benn an distagadur, embannet e 2010.